

EEDER

Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Ekim 2023, Cilt 7, Sayı 2

Atıf/Citation: Yazbahar, Z. (2023). "Ben, Dijital Şair OpenAI": Yapay Zekâ Tarafından Yazılan Şiirlerde Varoluşçuluk". *Edebi Eleştiri Dergisi*. 7(2), s. 442-456.

Zehra YAZBAHAR*

"Ben, Dijital Şair OpenAI": Yapay Zekâ Tarafından Yazılan Şiirlerde Varoluşçuluk**

*"I'm Digital Poet OpenAI":
Existentialism in Poems Written by Artificial Intelligence*

ÖZ

Makinelerin gün geçtikçe daha da önemli bir yere sahip olması ile birlikte hayatımıza giren yapay zekâ teknolojisi; sağlıktan hukuka, eğitimden ekonomiye, iktisattan matematiğe, astronomiden felsefeye, psikolojiden sosyolojiye kadar birçok alanı etkisi altına aldığı gibi edebiyatı da etkilemiştir. Diğer bir ifadeyle bilimsel ya da teknolojik değişimler ve gelişmeler neticesinde oluşan yapay zekâ teknolojileri, edebiyat alanında da kullanılmaya başlanan ve ilerleyen zamanlarda kullanımı yaygınlaşabilecek sistemler arasında yer almıştır. Gerek şiir, tiyatro, hikâye gibi metinlerin üretiminde gerek bu metinlerin analiz edilmesinde ya da farklı dillere çevrilmesinde yararlanılabilen yapay zekâ teknolojisi, edebiyatın geleceğini şekillendiren ve yönlendiren önemli bir unsur hâline gelmiştir. Böylelikle duygu ve düşüncelerin ifade edilme yollarından olan edebiyatın dijital dönüşüm sürecini de başlatmıştır. Bu makalede yapay zekâ üreticilerinden OpenAI'nın "varoluşçuluk, yalnızlık, yabancılaşma, kaçış, ölüm" anahtar kelimeleri çerçevesinde yazmış olduğu "Gizli Sessizliklerin Şarkısı", "Yalnızlığın Sessizliği", "Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık" ve "Uzaklığın İç Yankısı" başlıklarını taşıyan dört şiir, varoluşçu çerçevede incelenerek hem yapay zekâ programının verilen anahtar kelimeleri kullanarak temaya ne derece uygun şiirler yazdığı/yazabildiği görülmüş hem de şiirler, varoluşçu bakış açısıyla irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: OpenAI, varoluşçuluk, yabancılaşma, yalnızlık, yapay zekâ.

ABSTRACT

Artificial intelligence technology, which has entered our lives with the machines becoming more and more important day by day; It influenced many fields from health to law, from education to economics, from economics to mathematics, from astronomy to philosophy, from psychology to sociology, as well as literature. In other words, artificial intelligence technologies, which are formed as a result of scientific or technological changes and developments, are among the systems that have started to be used in the field of literature and may become widespread in the future. Artificial intelligence technology, which can be used both in the production of texts such as poetry, theater and story, in the analysis of these texts or in their translation into different languages, has become an important element that shapes and directs the future of literature. Thus, it started the digital transformation process of literature, which is one of the ways of expressing feelings and thoughts. In this article, four poems titled "Song of Secret Silences", "Silence of Solitude", "Loneliness in the Silence of Death" and "Inner Echo of Distance" written by OpenAI, one of the artificial intelligence programs, within the framework of the keywords "existentialism, loneliness, alienation, escape, death" In this study, it was observed that the artificial intelligence program wrote/writes poems suitable for the theme by using the given keywords, and the poems were examined from an existential point of view.

Keywords: OpenAI, existentialism, alienation, loneliness, artificial intelligence.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, e-posta: zehra-yazbahar@hotmail.com ORCID: 0000-0003-0419-1660.

** [Araştırma Makalesi], Geliş Tarihi: 24.08.2023 Kabul Tarihi: 07.10.2023 Yayın Tarihi: 26.10.2023 DOI: 10.31465/eeder.1349203

Giriş

“(…) ister büyük kurumsal bir firmayı yönetin ister ilk işinizi kuruyor olun, -bu yeni yapay zekâ, algoritmalar, botlar ve büyük veri kokteyliyle- ne yapacağımıza karar vermek gelecekteki başarımızın en büyük belirleyicisi olacak.”

Ben Pring¹

Konusunu insan ve ona dair her şeyden alan edebiyat ile dijital çağın en önemli teknolojik gelişmelerinden birisi olarak kabul edilen yapay zekâ,² birbirini etkileyen ve dönüştüren alanlardan ikisidir. Diğer bir ifadeyle metin üretimi, metin analizi ya da değerlendirilmesi, teknolojik gelişmelerle birlikte sağlık, eğitim, hukuk, pazarlama gibi birçok sektöre etki eden yapay zekâ teknolojilerinin edebiyattaki kullanımları arasındadır. Son yıllarda yapay zekânın edebiyat alanındaki kullanım oranı artsa da çalışmalar, bahsi edilen diğer uygulama alanlarına göre çok daha azdır. Bu doğrultuda “yapay zekâ ve edebiyat” konusunu ele alan ve tespit edilen sınırlı sayıda çalışma vardır:

20-23 Ekim 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde Merve Aydoğdu Çelik tarafından sunulan “Death of the Author: A Survey on Computational Literature” başlıklı bildirinin genişletilmiş versiyonu, Mayıs 2023’te *Journal of Communication Science Researches-IBAD* dergisinde “Yazarın Ölümü: Edebiyatta Yapay Zeka Üzerine Bir Araştırma (Death of the Author: A Survey on Artificial Intelligence in Literature)” başlığıyla yayımlanmıştır. Çelik, İngilizce yazdığı makalesinde “OpenAI isimli çevrim içi yapay zekâ yazılım programı kullanılarak, üretilen örnekler üzerinden yapay zekânın edebî eserleri nasıl ürettiğini” (2023: 143) göstermeyi hedeflediğini belirtir.

11-12 Mayıs 2023’te Hacettepe Üniversitesi Edebiyatta Çağdaş İncelemeler Topluluğu’nun düzenlediği “Dil ve Edebiyatta Yapay Zekâ Öğrenci Sempozyumu”nda öğrencilerin yanında Şükrü Halûk Akalın, Yaşar Tonta ve Dilek Yalçın Çelik, yapay zekânın edebî metin üretimi ve dijital edebiyat alanlarında bildiriler sunmuşlardır.³

Ağustos 2023’te *Akademik Dil ve Edebiyat* dergisinde Gökhan Tunç’un “Yapay Zekâ Şiiri Öldürür mü? ChatGPT-4 Örneğinde Sanal Zekânın Şiir Yorumlamasının İmkânları ve Sınırlılıkları” makalesinde yazarın anlatımıyla “yapay zekânın edebiyat ve şiir yorumlama süreci üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine dair bir perspektif sunmak” (2023: 1146) amaçlanmıştır.

Bahsi edilen çalışmaların dışında *Varlık* (2023, Haziran), *Hece Öykü* (2023, Ağustos-Eylül), *Hece* (2023, Eylül), *Sabitfikir* (2023, Eylül) gibi dergiler de “yapay zekâ ve edebiyat” konusuna yer vererek yapay zekâyı edebiyat çerçevesinde ele almışlardır.

Yaşadığımız çağın en önemli gelişmelerinden olan yapay zekâ, insanlığın geleceğini de yakından etkiler. Öyle ki sağlık, ekonomi, telekomünikasyon, eğitim, sanat ve daha birçok alanda kullanılan, farklı kullanıcıların farklı beklenti ve ihtiyaçlarına cevap veren bu teknoloji,

¹ Frank, Roehrig ve Pring, 2019: 18.

² Yapay zekâ ile ilgili ulaşabildiğimiz ve yararlandığımız kaynaklar şu şekildedir: Aydın, 2013; Bakırtaş ve Çavuş, 2020; Hızlan, 2023: e-kaynak; Ilıcak ve Çinko, 2021: 703-719; Küçükcan ve Yıldırım, 2023; Tunca, 2023; Ulukan, 2023: e-kaynak.

³Sunumlara <https://www.youtube.com/@6ustukurgu/streams> sempozyum konularına <https://sksdb.hacettepe.edu.tr/topluluklar/data/Edebiyatta-Cagdas-Incelemeler-Toplulugu/Beige-Neutral-Geometric-Digital-Workshop-Event-Program-pdf-133268953182343944.pdf> adresinden ulaşılabilir.

bazı araştırmacılara göre “(...) her yanımızı saracak, birçok üst düzey uğraşın ayrılmaz parçası olacak. Çocuklarımızı eğitecek, hastalarımızı iyiletirecek, enerji faturalarımızı aşağı çekecek. Suçluları yakalayacak, tarım ürünlerinin verimini artıracak, yeni artırılmış gerçeklik (augmented reality) ve sanal gerçeklik (virtual reality) dünyaları ortaya çıkarmamıza yardım edecek.” (Frank, Roehrig ve Pring, 2019: 12). Bu makalede de etki sahası gün geçtikçe daha da genişleyen yapay zekâ üreticilerinden OpenAI tarafından geliştirilen GPT-3 ve GPT-3,5 yapay zekâ modellerinin⁴ “varoluşçuluk, yalnızlık, yabancılaşma, kaçış ve ölüm” anahtar kelimelerinin verilmesiyle yazdığı şiirler, varoluşçu yöntem çerçevesinde irdelenmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki makalenin amacı, yapay zekânın edebî eserleri nasıl ürettiğini/üretme sürecini ya da edebî metinlerden seçilen ürünleri nasıl yorumladığını/yorumlama sürecini göstermek ve bunları sorgulamak değildir. Çalışmada yapay zekânın edebiyattaki kullanımlarından olan “metin üretimi” özelliğinden yararlanılmış ve ondan kullanıcının tayin ettiği konu çerçevesinde şiir yazması istenmiştir. Hedeflenen; şiir, hikâye, tiyatro ve hatta roman yazabilen yapay zekâ teknolojisinin anahtar kelimeler doğrultusunda kaleme aldığı şiirleri, belirlenen bir yöntemi - varoluşçuluk- merkeze alarak incelemektir.

Yapay zekâ programının

Benim oluşturduğum şiirler, OpenAI tarafından geliştirilen GPT-3 modelinin ürettiği özgün metinlerdir. Ancak, benzer ifadeler veya temalar daha önce başka şairler tarafından da kullanılmış olabilir. Şiirler genellikle benzer temalara ve ifadelerle sahip olabilir, ancak yazdığım metinler benzersiz ve bu iletişimde size özel olarak üretilmiştir.

ya da

Özür dilerim, iletişimimiz boyunca verdiğim bilgiler ve yazdıklarım, GPT-3,5 modelinin yaratıcılığının bir ürünüdür. Başka bir kaynaktan alınmış değildir.⁵

açıklamalarıyla yazdığı şiirler şu şekildedir:

⁴ Makalede erişime açık olan GPT-3 VE GPT-3,5 modelleri tercih edilmiştir. Bu modellerin geliştirmiş bir versiyonu olan GPT-4 modeli de piyasaya sürülmüştür.

⁵ <https://openai.com> adresinden oluşturulan kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapılan sistemde geçen açıklamanın ekran görüntüsü ekler kısmında verilmiştir. Yapay zekâ tarafından yazılan şiirlere müdahale edilmemiştir; şiirler, programın yazdığı şekilde kullanılmıştır.

<p>ÖLÜMÜN SESSİZLİĞİNDEKİ YALNIZLIK</p> <p>Yalnızlıkla örülü düşüncelerin arasında, Ölümün sessizliği uzanır etrafıma. Gözlerim yıldızlara bakar, uzak diyarlara, Ruhumun derinliklerinde yankılanır hüznü.</p> <p>Yıldızlarla konuşurken sessiz gecelerde, Ölümün gölgesi düşer izlerime. Her adım, varlığın geçici olduğunu hatırlatır, Yalnızlıkla örülü bir ölüm dansı başlar.</p> <p>Sessizlik, içimi sarmalar, düşüncelerimden yankılanır, Yalnızlıkla, ölümün hüznü birleşir. Varlıkla ölüm arasında ince bir çizgi, Ruhumun derinliklerinde yankılanır ölümün ezgisi.</p> <p>Belki de yalnızlık, ölümün öncesinde bir vuslat, Gözlerim gökyüzünü arar, bir anlam arar. Hayatın geçiciliğini kavrarım sessizlikte, Ölümün hüznüyle yüzleşip içimdeki karanlığı aydınlattırım.</p>	<p>UZAKLIĞIN İÇ YANKISI</p> <p>Yalnızlık bir yelkenli, sessiz okyanusta, Rüzgarsız günlerde sürüklenir durur. Gözlerim uzaklara dalarken, İçimdeki fırtına, dalgalarla yarışır.</p> <p>Kalabalıkla çevriliyim, ama yalnızım, Sessiz bir köşede sıkışmış gibiyim. Kimse anlamaz, kimse görmez içimi, Yabancılaşmışım, farklı bir dünyada.</p> <p>Gözlerin başka dünyalara bakar, Dudakların anlatırken yalanları. Yabancılaştıkça kendimden, gerçekten, Adımlarım yankılanır boş sokaklarda.</p> <p>Gökyüzü gri, ruhum dağmık, Yabancılaşmışım bu hayattan, bu dünyadan. Bir yıldız kayar mı düşlerin izinden? Belki de bulurum kendimi, yeniden var olurum.</p>
<p>GİZLİ SESSİZLİKLERİN ŞARKISI</p> <p>Yalnızlıkla örülmüş gecelerin sessizliğinde, Yabancılaşmış düşünceler kaybolurken içimde. Ölümün soğuk nefesi dolaşır etrafımda, Gizemli bir huzur, ruhumu sararken tenimde.</p> <p>Yıldızlar göz kırpar, uzak diyarlardan bakar bize, Yalnızlıkla kurduğumuz sessiz bir diyalog gibidir. Gökyüzüne sorarım, varoluşun anlamını ararken, Ölümün kollarında sonsuzluğun sırrını çözer miyiz?</p> <p>Yollar bilinmez bir hikayenin başlangıcı gibidir, Yabancılaşmış kalabalıklar arasında yürürken. Gözlerimiz arar, anlamını hayatın ve ölümün, Bir çıkış, bir çözüm, bir yol mu bulurken?</p> <p>Yalnızlık, içsel bir yolculuk belki de, Yabancılaşmış dünyada kendi içimize doğru. Ölüm, kapısıdır bilinmezliğin ve sonsuzluğun, Bir son mu, yoksa yeni bir başlangıç mı bize koştu?</p> <p>Gölgelerin arasında anlam arayışı, Yalnızlıkla, yabancılaşmayla dans ederken. Ölümün gerçeğiyle yüzleşme cesareti, Hayatın içinde bir anlam bulmaya yetecek mi?</p> <p>Ve belki de gizli sessizliklerin şarkısı, Yalnızlıkla, yabancılaşmayla örülüdür ölümün hikayesi. Her adımda, her nefeste hissederiz varlığımızı, Ve yalnızlık, yabancılaşma ve ölümün sessiz şarkısıyla sarmalanırız.</p>	<p>YALNIZLIĞIN SESSİZLİĞİ</p> <p>Yıldızlar sessizce parlar gecede, Ruhumun derinliklerinde yankılanan. Gözlerim yolları arar, bir umutla, Yalnızlıkla baş başa, sessizlik içinde.</p> <p>Gel-gitler gibi gelir geçer hayat, Bir deniz gibi, dalgalarla dolu. Bir kalabalık içinde yalnız hissetmek, İçimde bir boşluk, bir karanlık olur.</p> <p>Gözlerim bulur ama yürek arar, Sonsuzluğun sessizliğinde kaybolurum. Yalnızlıkla baş başa bir rüya gibi, Sonsuz boşlukta adımlarımı atarım.</p> <p>Belki de yalnızlık öğretir insana, Kendi içinde derinlere bakmayı. Düşüncelerin sesi yükselir sessizlikte, Bulurum kendimi, yeniden doğarım aydınlıkta.</p> <p>Yalnızlık, bir yolculuk, içe doğru, Kendi varlığınla yüzleşmek zorunda. Ama belki de en güzel anlar yaşanır, Yalnızlıkla baş başa, içsel bir huzurda.</p> <p>Unutma ki yıldızlar da yalnız parlar, Gecenin karanlığında ışıldayan. Birlikte yürürüz yalnızlıkla bazen, Ruhumuzun derinliklerinde yol alan.</p>

Tablo1. Yapay Zekâ Programının Yazdığı Şiirler

1. Yapay Zekânın Ürettiği Şiirlerde Varoluşçuluğun İzleri

“Gurbet o kadar acı
Ki ne varsa içimde
Hepsi bana yabancı,
Hepsi başka biçimde.”
Kemalettin Kamu⁶

Köklerinin Sokrates’e kadar dayandırıldığı, özellikle 20. yüzyılda felsefede Soren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre, Karl Jaspers, Martin Heidegger, Gabriel Marcel, Simon de Beauvoir gibi düşünürlerin fikirleri ve eserleriyle şekillenen egzistansiyalizm ya da varoluşçuluk, bireyin varoluşu/varoluşsal meseleleri üzerinde durur. Modern varoluşçuluğun kurucusu kabul edilen ve Sokrates’ten etkilenen Kierkegaard, varlığı anlamlandırma noktasında Hegel’in diyalektik yöntemine karşı çıkar. Bu doğrultuda da bireyin, tüm insanlar için geçerli kurallar bütünü içinde kavranmasını reddeder. Kierkegaard’dan önceki felsefelerin temelinde genel varlık varken “Ben kimim?” sorusundan yola çıkan Kierkegaard, bireyi ele alır. Bireyin varoluşunu haz odaklı hayatı temsil eden “estetik varoluş alanı”, sorumluluk duygusunun öne çıktığı ve ahlaki değerlerin yönlendirici olduğu “etik/törel varoluş alanı”, bireyin Tanrı ile olan ilişkisinde ortaya çıkan, Tanrı inancıyla yanlıştan kaçınmayı amaçlayan ve akılla kavranamayan “dinsel varoluş alanı” olmak üzere üç evrede irdeler. Bireyin varoluşunda ise inancı gerekli görür (teist varoluşçuluk). Çünkü ona göre Tanrı’dan uzaklaşan birey, özüne yabancılaşırken Tanrı’ya yaklaşan birey, varoluşunun bilincindedir. Jaspers ve Marcel’ın varoluş felsefeleri de Kierkegaard gibi din olgusu çerçevesinde oluşturulmuştur. Buna karşın Heidegger, Beauvoir ve Sartre; bireyin özgürlüğüne değer vererek Friedrich Nietzsche’nin “Tanrı öldü.” düşüncesinden hareketle bireyin özgürlüğünü kısıtladığını savundukları tarihe, geçmişe, geleceğe ve dinî olgulara inanmazlar. Bireyin özgürlüğünü kısıtlayan her şeyi yok saymaları da onları hiççiliğe götürür.⁷ Varoluşçulukla ilgili farklı görüşler olsa da bu düşünürlerin birleştiği bazı hususlar vardır. Bu hususlar da varoluşçuluğun sanattaki temel ve genel ilkelerini oluşturur.

Bireyin hem kendini tanıma ve anlamlandırma evresini hem de hayatına yön verme sürecini sorgulamasının yanında varoluşun özden önce geldiğini savunan varoluşçuluk, herhangi bir şeyin ne ya da nasıl olduğuyla ilgilenmek yerine var olduğu olgusuna odaklanır. Sartre’nin dediği gibi “varoluş özden önce geliyorsa, insan ne olduğundan sorumludur öyleyse. İşte, varoluşçuluğun ilk işi de her insanı kendi varlığına kavuşturmak, varlığının sorumluluğunu omuzuna yüklemektir.” (1985: 65). Var olduktan sonra tercih ettikleriyle kendini anlamlandırabilen ve tanımlayabilen birey, hareketlerinden veya yaptıklarından sorumlu özgür bir varlıktır ve seçimleri doğrultusunda yaşamını şekillendirir. Yani onun varoluşu, önceden belirlenmemiştir; özgür iradesi neticesinde yaptığı eylemler, yaşamının anlamını oluşturmuştur.

⁶ Şimşek, 2018: 332.

“Gurbet şairi” olarak da anılan Kemalettin Kamu, Millî Mücadele yıllarına tanıklık eder. Hem babasını küçük yaşta kaybetmesinden dolayı yaşadıklarından hem de ülkenin düşman kuvvetlerince işgaline tanık olmasından kaynaklı derin bir yalnızlık hâli hisseder. Bu hislerini de “Gurbet” başlıklı ve gurbet temalı birçok şiirine yansıtır. Elbette Kemalettin Kamu’nun şiirini yazarken büründüğü “gurbette hissetme ve yalnızlık” hissi ile varoluşçuların metinlerinde karşımıza çıkan “yalnızlık” teması aynı değildir. Fakat ortak yön, “aidiyet problemi”dir. Kemalettin Kamu’nun şiirinde ve varoluşçuların metinlerinde nedenler farklı olsa da içinde bulunulan duruma ya da mekâna ait hissedemeden dolayı yaşanan yalnızlık hissi benzer olduğundan bu epigrafa yer verilmiştir.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Çakmak, 2020: 5-59; Taşdelen, 1992.

“Köklerinden kopmuş (...), temelini yitirmiş, geçmişe, tarihe güvenini kaybetmiş (...), toplumda yabancılaşmış (...), mutsuz, huzursuz insan varlığını dile getiren” (Sartre, 1985: 10) varoluşçuluk ile ilgili görüşlere genel olarak bakıldığında bireyin “dünyaya fırlatılmış bir varlık” olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Nesnelere dünyasına fırlatılan birey de bu dünyada “nasıl olmayı tasarladıysa öyle olacaktır. Olmak isteyeceği şey değil, tasarlayacağı şey.” (Sartre, 1985: 64). Dolayısıyla kendi özünü kendi hür iradesiyle yaratır ve seçimlerinden de sorumludur. Her bireyin mayasında iyi ile kötü, siyah ile beyaz yan yanadır. İyiyi, doğruyu, güzeli, ahlaklıyı ya da kötüyü, yanlış, çirkini, ahlak dışı olanı seçmek, bireyin içinde gizlidir ve seçimleri, onun varlığını oluşturur. Böylelikle dünyaya geldikten sonra varlığını anlamlandırarak kendi değerlerini ve hedeflerini yaratıp yaşamını değerli kılar. Bireyin anlam arayışına ve iç dünyasına odaklanarak varoluşun anlamını sorgulayan varoluşçu düşünce, bunu yaparken hayatın karmaşık ve belirsiz denklemini de ortaya koyar.⁸

Bireyin trajedisini ve ruhsal sıkışmışlığını temele alan varoluşçulukta varlığını bulma ya da varoluşunu anlamlandırma yolunda varlık bunalıtı yaşayan birey vardır. Hem toplumla hem de iç dünyasıyla çatışma hâlinde olan birey, bir süre sonra yalnızlaşır ve yabancılaşır. Ki aidiyet problemi, yalnızlık, yabancılaşma, uyumsuzluk, düzene karşı çıkma, ölüm/intihar varoluşçuluğun üzerinde durduğu konular arasındadır. Türk edebiyatında 1950’li yıllardan itibaren özellikle Sartre etkisiyle Oğuz Atay, Özdemir Asaf, Tezer Özlü, Vüsat O. Bener, Leyla Erbil, Bilge Karasu, Hasan Ali Toptaş, Yusuf Atılgan ve II. Yeni şairlerinin (Edip Cansever, Ece Ayhan, İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar) eserlerinde veya yazdıklarında varoluşçuluğun izlerini görmemiz mümkündür. Bu makalede de son zamanlarda oldukça gündemde olan yapay zekânın “metin üretme” özelliği kullanılarak⁹ “yalnızlık, yabancılaşma, kaçış, ölüm” gibi varoluşçuluğun anahtar kelimelerinin verilmesi doğrultusunda yazdığı ve “Gizli Sessizliklerin Şarkısı”, “Yalnızlığın Sessizliği”, “Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık”, “Uzaklığın İç Yankısı” şeklinde başlıklandığı şiirlerdeki varoluşçu izler, belirli başlıklar çerçevesinde incelenmiştir:

1.1. Özgürlük, Yalnızlık ve Yabancılaşma

“Kuşkusuz artacak yalnızlığım sevgili çocuk
Biliyorsun ben hangi şehirdeysen
Yalnızlığın başkenti orası”
Cemal Süreya¹⁰

Varoluşçu düşünceye göre dünyaya fırlatılmış yani terk edilmiş birey, sıkışmışlık ve bunalmışlık hissiyle baş başadır. Hissedilen bu sıkışmışlığın ya da bunalmışlığın temelinde ise toplum vardır. Bazı tabularla toplum tarafından kuşatılan birey, önce toplumsal olgulara ve tabulaşan toplumsal kalıplara başkaldırıyor seçse de gitgide geleceğe olan inancını yitirerek yalnız, karamsar, güvensiz ve uyumsuz bir hâl alır. “Gizli Sessizliklerin Şarkısı”, “Yalnızlığın Sessizliği” ve “Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık” şiirlerinde gece ve sessizlik kavramları ile yalnızlığı birlikte kullanan dijital şair,

⁸ Varoluşçuluk ile ilgili yararlandığımız kaynaklar şu şekildedir: Çetışli, 2019: 143-151; Kefeli, 2009: 73-78; Kolcu, 2008: 254-276; Kurt, 2007; Kurt, 2009: 139-154; Safa, 2007: 53-72; Sartre, 1985; Topçu, 2010.

⁹ Çalışmanın neyi amaçladığı ya da amaçlamadığı “giriş” kısmında belirtilmiştir.

¹⁰ Cemal Süreya, 2013: 62.

Yalnızlıkla örülmüş gecelerin sessizliğinde,
Yabancılaşmış düşünceler kaybolurken içimde. (“Gizli Sessizliklerin Şarkısı”)

Yıldızlar sessizce parlar gecede,
Ruhumun derinliklerinde yankılanan. (“Yalnızlığın Sessizliği”)

Yıldızlarla konuşurken sessiz gecelerde, (“Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık”)

mısralarında varoluşçuluğun küskün ve karamsar yönünü yansıtır. “(...) varoluşçuluk insanın kendiyile ve evrenle uyumlaşma çabalarına hizmet eden yönüyle iyimser; (...) hayatın sonlu, acının ise kaçınılmaz olduğunu düşünmesine sebep olan yönüyle de kötümser”dir (Şişman, 2015: 1065). Varoluşsal bir problem olan yabancılaşma, yoğun yalnızlık duygusuyla birlikte gelir. Önce kendi iç dünyasında, sonrasında da toplum içinde varoluşunu sorgulayan birey, sorgulama hâlimden çıkamaz. Bu yüzden fırlatılmış olduğunu düşündüğü dünyada Hasan Ali Toptaş’ın “ben kendimi herhangi bir yere ait hissetmiyorum, ne bir şehre, ne bir ülkeye, ne de dünyaya” (Arseven, 2017: e-kaynak) sözlerinde olduğu gibi yersiz yurtsuz hisseder ve gecenin sessizliğine sığınır. Gece; hayatın hareketliliğinin durağanlaştığı, canlıların evlerine çekildiği ve bireyin iç yolculuğunun ya da iç hesaplaşmasının başladığı bir zaman dilimidir. Topluma ait hissetmediğinden reelde sürgün hayatı yaşadığına inanan ve insanlara olan güvenini yitiren birey de tüm gerçekleri ve çirkinlikleri örten gecede, ona eşlik eden yıldızlarla zihninin içindeki düşüncelerde kaybolur. Gecenin getirdiği sessizlikle birlikte ona yabancılaşmış düşünceleri de sessizliğe gömülür.

“Gizli Sessizliklerin Şarkısı”nda

Yalnızlık, içsel bir yolculuk belki de,
Yabancılaşmış dünyada kendi içimize doğru.

diyen “ben”, ruh ve beden birliğini koruyamaz. Bedeniyle bu dünyada olsa da ruhu bu dünyaya, topluma ait değildir. Aidiyet hissini zayıflaması veya tamamen kaybolması, yabancılaşmış yalnızlaşmış bireyin kendi içine dönme isteğini ve toplumdan uzaklaşmasını beraberinde getirir. Yalnızlığın içe dönük bir yolculuk olduğunun farkına varması sorumluluk bilincini, sorumluluk bilinci de boşuntu duygusunu doğurur. “Yalnızlığın Sessizliği”nde geçen

Gözlerim bulur ama yürek arar,
Sonsuzluğun sessizliğinde kaybolurum.
Yalnızlıkla baş başa bir rüya gibi,
Sonsuz boşlukta adımlarımı atarım.

mısralarında şair, içinde bulunduğu durumu rüya olarak değerlendirerek aslında kendini bağımsız hissettiğini gözler önüne serer. Rüya, “bedenden ayrılan ruhun kendine özgü hayatı”dır (Akot, 2010: 215). Okuyucuya “Yalnızlıkla baş başa bir rüya gibi,/Sonsuz boşlukta adımlarımı atarım.” mısralarıyla seslenen dijital şair, kalabalığın içinde bulunan bedeniyle bütünleşemeyen ruhunun yalnızlığına dikkat çeker. Fiziksel yani maddi olanı sembolize eden göz/beden, bu dünyadadır ancak ruhsal yani manevi olanı sembolize eden yürek/ruh, içinde yaşanılan evrene ait olmadığından arayış içindedir. Fiziksel olan ile manevi olan, beden ile ruh çatışması içinde sonsuzluğun sessizliğinde kaybolan ve sonsuz bir boşluğa düştüğünü hisseden birey de yaşadığı

çatışma hâlini rüya şeklinde nitelendirir. Aynı zamanda sorgulama, bireyin kendini var etme çabasında en önemli adımlardan birisidir. Varlığını ve toplumdaki yerini sorgulayan birey, cevaplayamadığı sorularla huzursuz ve uyumsuz bir hayat sürer. Kuşatıldığını düşündüğü her şeyden uzaklaşıp varoluş gerçekliğini arar. “Uzaklığın İç Yankısı” şiirindeki

Kalabalıkla çevriliyim, ama yalnızım,
Sessiz bir köşede sıkışmış gibiyim
Kimse anlamaz, kimse görmez içimi,

ifadelerinde evrene atılan ve evrende kendisini anlayamayan kalabalığın içinde yalnız ve sıkışmış hisseden bir ruhun haykırıları gizlidir. “Varoluşçuluk bireyin nesneleştiği bir dünyaya tepkidir. (...) Bu tekdüze biçilmiş hayatın nesnesi olmak özneyi kaybetmek anlamına gelir. (...) Hayat bireyi bu toplum içinde korumasız, umutsuz, güvensiz bırakmıştır.” (Kolcu, 2008: 255). Bireyin sıkışmışlığından beslenen varoluşçu düşüncede -bu mısralarda olduğu gibi- anlaşılmadığına inanan ve yoğun yalnızlık duygusu sonucunda yabancılaşan bireylerle karşılaşırız. Hayatın keşmekeşi, kalabalıkla çevrili olmasına rağmen mental açıdan sorunlu, yalnız “ben”ler yaratmıştır.

Şiirlerde karşımıza çıkan yol/yolculuk metaforu da önemlidir. “Gizli Sessizliklerin Şarkısı”ndaki “Yalnızlık, içsel bir yolculuk belki de,” “Yollar bilinmez bir hikayenin başlangıcı gibidir,” mısraları ile “Yalnızlığın Sessizliği”ndeki “Gözlerim yolları arar, bir umutla,/Yalnızlıkla baş başa, sessizlik içinde,” “Yalnızlık, bir yolculuk, içe doğru,/Kendi varlığıyla yüzleşmek zorunda.” mısralarında “ben”in değişim ve dönüşüm aşaması, yol/yolculuk metaforuyla anlatılır. Zira “hayatın kendisi bir yolculuk olarak algılanır. Aynı zamanda hiçbir dönüşüm, bir yolculuktan geçmeden gerçekleşmez. Dönüşmek için yolculuğa çıkmak gerekir. Bu yolculuk, fiziksel olduğu kadar da ruhsaldır. Geçmişten bugüne katedilen yol, her anlamda bir büyüme ve olgunlaşma yolculuğudur. Bu yolculuk olumlu ya da olumsuz olabilir, ama her durumda bir dönüşüm içerir.” (Eke, 2017: 82). Varoluşçu felsefeye göre birey, var olduktan sonra hem varlığının hem de yaşamının anlamını kendisi oluşturur. Hür iradesi ile seçimler yapar ve çevresindekileri sorgu süzgecinden geçirerek anlamlandırmaya çalışır. Fakat bu seçim yapma, sorgulama ve anlamlandırma sürecinde bazı varoluşsal problemler yaşar: yalnızlık ve yabancılaşma. Toplumla etkileşim hâlinde olsa da temelde yalnızdır ve etkileşimde olduğu topluma yabancıdır. Toplum ve topluma ait her şeyle çelişki içindedir. Bu da bireyin kendini insanlara yabancı hissetmesine yol açar. Toplumdan uzaklaşıp kendine yönelerek yalnızlaşır. Yabancılaşma ve yabancılaşma duygusunun beraberinde getirdiği yalnızlık, varoluşun parçalarıdır. Çünkü “Yalnızlık, bir yolculuk, içe doğru,/Kendi varlığıyla yüzleşmek zorunda.” mısralarından da anlayabileceğimiz üzere yabancılaşma ve yalnızlık, bir tür içsel keşiftir. Diğer bir ifadeyle bireyin iç dünyasını ve varoluşunu keşfetme alanlarıdır. Varoluşsal gerçekliğini kabul eden ve farkında olan “ben” için yalnızlık, içe doğru bir yolculuktur; varlığını ve yaşamını anlamlandırma sürecinde yalnızlaşarak kendi içine yönelmesi de “bilinmez hikâyenin başlangıcı”dır. Yani kendini gerçekleştirme yolunda ancak iç dünyasına yönelerek kendi varlığıyla yüzleşebilir.

Yalnızlığı gece ve sessizlik imgeleriyle veren dijital şair, bunun yanında su ve gökyüzü imgelerini de kullanır. Toplum tarafından kuşatıldığını düşünen ve toplumsal kabullerden bunalan “ben”, reelde özgür değildir. “Gözlerim gökyüzünü arar, bir anlam arar.” (“Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık”) ya da “Gökyüzüne sorarım, varoluşun anlamını ararken,” (“Gizli

Sessizliklerin Şarkısı”) mısralarında gerçek hayatta cevap bulamadığı varoluş nedenini, onu topraktan yani gerçeklikten ayıran gökyüzünde bulmaya çalışır. Sonsuzluğun ve özgürlüğün sembolü olan gökyüzü, insanı topraktan ayırarak realiteden uzaklaştırır. “Özgürsünüz, onun için kendiniz seçin, yolunuzu kendiniz bulun! Hiçbir genel ahlak size yapacağınız şeyi söyleyemez. Buna ancak siz karar vereceksiniz!” diyen Sartre (1985: 76) ve varoluşçuluğa göre kim olduğu sorusunun cevabını bulabilmesi için bireyin özgür olması gerekir. Fakat özgürlüğünün toplumsal kabullerce kısıtlanması, onu çıkmaza sürükler. Toplum içinde var olamayan ve iç dünyasında ıstıraplar yaşayan “ben”, gerçeklikten ve toplumdaki uzak, gökyüzünde anlam arar. Diğer bir ifadeyle huzursuzluk içinde huzuru bulmaya çalışır. Fakat “Gökyüzü gri, ruhum dağınık,” (“Uzaklığın İç Yankısı”) mısraından anlarız ki aradığı huzuru, orada da bulamaz. Çünkü ruhunun dağınıklığı, sonsuzluğu ve özgürlüğü sembolize eden gökyüzünü de grileştirmiştir. Siyahı ve beyazı içinde barındıran gri, sıkıntının ve belirsizliğin sembolüdür. Ruhunun dağınıklığını gri gökyüzü ile birleştirerek hem iç dünyasında yaşadığı çatışmalarının hem de yalnızlığının vurgusunu yapar.

“Uzaklığın İç Yankısı” şiirinde

Yalnızlık bir yelkenli, sessiz okyanusta,
Rüzgarsız günlerde sürüklenir durur.
Gözlerim uzaklara dalarken,
İçimdeki fırtına, dalgalarla yarışır.

mısralarıyla okuyucuya seslenen şair, iç dünyasını sessiz okyanusa benzetirken yalnızlığını da koca okyanus içinde küçük bir yelkenliye benzetir. Su; sonsuzluğun, saflığın ve ilk yaradılışın (Freud’un anlayışında anne karnını) sembolüdür. Sürekli çatıştığı ve uyum sağlayamadığı toplumdaki kaçıp sığındığı iç dünyasını su ile aynılaştırır. Toplumda var olma çabası başarısız olan “ben”, sonsuzluğu ve ilk yaradılışı sembolize eden içine döner. Fakat bir süre sonra kendine de yabancılaştığını, rüzgâr olmasa bile sürüklendiğini ifade etmesinden ve içinde kopan fırtınaların okyanustaki büyük dalgalarla yarışabileceğini belirtmesinden anlarız.

1.2. Boşluk Duygusu: Derin Bir “Hiç”lik ve Ölümü Arzulama

“Ve nasıldı, dersiniz, bunu anlatabilirim
Bence, bir yaradılış gibiydi ölüm, bunu anlatabilirim
Ve gittikçe çoğalan ve elimde olmayan
Bir boşluktan doğmuş gibiydi
Bunu anlatabilirim”

Edip Cansever¹¹

Aidiyet hissinin zayıflamasıyla birlikte dünyaya ait bağları kopan ve yalnızlık içinde kıvranan birey, içinde bulunduğu ortama yabancılaşarak aidiyet problemi yaşar. Her ne kadar toplumsal bir varlık olsa da kendini toplum içinde var edemez ve kendi iç dünyasına dönerek var olmaya çalışır. Ancak bunda da başarılı olamayınca var etme sürecini ölüm ile anlamlandırma yolunu seçer. Böylelikle varoluşun temelindeki olgulardan biri olan özgürlüğe ölecek kavuşabilmeyi arzular. Yapay zekâ, yazdığı dört şiirde de yabancılaşma, yalnızlık ve kopuşun beraberinde getirdiği ölüme yer verir.

¹¹ Cansever, 2011: 432.

Varoluşçu düşüncede geçmişte, hâlihazırdaki şimdide veya gelecekte farklı şekillerde var olmaya çalışan birey, içinde yarattığı seslerle ya da farklı “ben”lerle iç hesaplaşma yaşar. Diğer bir ifadeyle birey, gerçek hayatta tek bir kimliğe sahipken varoluşçulukta birden fazla benliğe sahip çok sesli kişilerle karşılaşılır. Bu da gerçeklik ve düşselliğin bir arada ilerlemesinin kapılarını açar. “Gizli Sessizliklerin Şarkısı”nda

Gölgelerin arasında anlam arayışı,
Yalnızlıkla, yabancılaşmayla dans ederken.

mısralarında yer verilen “gölge”, “öteki”ni temsil eder. Toplumdan koparak yalnızlık ve yabancılaşmayla dans eden “ben”, gölge olarak nitelendirdiği farklı benliklerinin arasında anlam arayışındadır. “(...) kendi olmak, kendilik bilincine ulaşmak hayatın en zor ve önemli hedeflerinden birisidir.” (Kurt, 2009: 151). Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar*’ındaki hayalî kahraman Olric gibi burada da gölge; tek beden içinde bulunan farklı seslerdir, bireyin zihnindeki çelişkilerin sembolüdür. Kendini var etmeye çalışan bireyin anlam arayışı yolculuğunda içindeki benlikleri çoğalır. Yani yalnızlık ve sıkışmışlık, bireyin içindeki benliklerin artmasına sebep olur. Bir tür bunalım ve çatışma hâlindeki “ben”, iç dünyasında yarattığı gölgelerle, diğer bir deyişle görünenin ötesindeki “öteki”lerle varoluşunun karmaşıklığını verir.

İnsanın kendi iç dünyasına yaptığı bir yolculuk olan varoluşçuluk, “hiç”liğe düşmüş bireyleri merkeze alır.

Yalnızlıkla örülü düşüncelerin arasında,
Ölümün sessizliği uzanır etrafıma.
Gözlerim yıldızlara bakar, uzak diyarlara,
Ruhumun derinliklerinde yankılanır hüznü.
(...)
Yalnızlıkla, ölümün hüznü birleşir.
Varlıkla ölüm arasında ince bir çizgi,
Ruhumun derinliklerinde yankılanır ölümün ezgisi.

ifadelerinin geçtiği “Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık” şiirinde, Tolstoy’un *Diriliş*’inde (2018) bahsettiği “yaşayan ben” ve “ruhsal ben” arasındaki uyuşmazlığın getirdiği yalnızlık hissi gözler önüne serilir. Aidiyet duygusu kaybolan “ben”, ruhunun derinliklerinde hissettiği hüznün ile ölüm olgusunu birleştirir. Toplumdan ve toplumsal kabullerden, hatta kendinden bile bunalan birey, yalnızlıkla örülü düşüncelerinin arasında kaybolur. Zorunlu olarak yaşadığı gerçek hayatta yalnızdır. Yalnızlık da ona ölümü düşündürür ve ölüm, bireyin hayalini kurduğu “uzak diyarlar” olarak şiire yansır. Şiirin devamında

Belki de yalnızlık, ölümün öncesinde bir vuslat,
(...)
Ölümün hüznüyle yüzleşip içimdeki karanlığı aydınlatırım.

diyen “ben” için yalnızlık, onu ölüme kavuşturacak ve içindeki karanlığı aydınlatacak bir limandır. “Varoluşunun bir rastlantılar içinde oluşu, kendine ve çevresine güvensizliği, ölüme mahkûm bir varlık olarak çaresizliği **bireyin** aşması gereken problemlerdir.”¹² (Kolcu, 2008: 259). Toplumsal düzende bulamadığı huzuru, toplumdan kaçıp kendi iç dünyasında arayan birey, yalnızlığında da iç hesaplaşmasını tamamlayamaz ve düşüncelerinin arasında sıkışıp kalır.

¹² Koyu yazılan kelime, alıntıda olmayıp makalenin yazarı tarafından eklenmiştir.

Yani aşması gereken problemleri aşamaz. Bu çıkmaz da onu “vuslat” ve “aydınlık” kelimeleriyle betimlediği ölüm düşüncesine götürür. Bir türlü mutlu ve özgür hissedemediği, var olamadığı, sürgün hayatı yaşadığı ve “karanlık” olarak nitelendirdiği reelden, toplumdan, toplumsal değer ve kabullerden, çelişkilerinden, sorularından ölümü seçerek kurtulmayı ister. Çünkü ölüm, birey için aslında vuslattır, kavuşmadır. Aynı düşünceyle “Gizli Sessizliklerin Şarkısı” şiirinde de karşılaşılır:

Ölümün soğuk nefesi dolaşır etrafımda,
Gizemli bir huzur, ruhumu sararken benimde.
(...)
Ölümün kollarında sonsuzluğun sırrını çözer miyiz?
(...)
Ölüm, kapısıdır bilinmezliğin ve sonsuzluğun,
Bir son mu, yoksa yeni bir başlangıç mı bize koştur?

“Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık”ta ölümü bir kavuşma olarak görüp “aydınlık” kelimesi ile betimleyen dijital şair için bu sefer ölüm; “huzur”dur, “sonsuzluğun sırrı”dır, “bilinmezliğin ve sonsuzluğun kapısı”dır. Kapının ardında onu bilinmeyen ama hudutsuz ve huzur dolu bir evren beklemektedir. Bu evren de sıkılan ve daralan ruhundan kurtulduğu yeni bir başlangıcın işaretidir. Toplumda ve kendi iç dünyasında varlık göstermeye çalışan birey hem toplumda hem de kendi içinde var olamaz. Dolayısıyla iç dünyasında ıstıraplar yaşar ve ıstıraplarını dindireceğine inandığı ölümle var olmayı seçer.

Sonuç

Sürekli değişim ve gelişim içindeki teknoloji ve teknolojik gelişmeler, farklı sahalara nüfuz ederek yaşam tarzından iletişim ve düşünceye kadar birçok alanı etkilemiştir. Günümüzde teknolojik gelişmelerin geldiği son noktalardan birisi olan yapay zekâ programları da bu gelişmelerin köklü ve nitelikli değişikliğini temsil eder. Teknolojinin evrim sürecinde belirleyici bir rol oynayan yapay zekâ; sağlık, hukuk, coğrafya, felsefe, sosyoloji gibi birçok alanı tesiri altına alıp dönüştürerek yeni kapıların açılmasına imkân sağladığı gibi edebiyata da yeni ve farklı perspektifler kazandırır. Metin analizi ve değerlendirmesi yapabilmemesinin yanında farklı türde metinler üretebilme özelliğinin de olması edebiyatın yapay zekâdan yararlanmasına olanak tanır. Diğer bir ifadeyle sınırsız yaratıcı olanaklar sunan yapay zekâ tarafından üretilen birçok metin, özellikle son yıllarda, edebiyatta sıkça karşımıza çıkar. İşte bu makalede de yapay zekâ, “dijital şair” olarak düşünülüp ona bazı anahtar kelimeler verilmiş ve anahtar kelimeleri kullanarak ondan şiir yazması istenmiştir. Yani çalışmada yapay zekâdan edebiyattaki kullanım alanlarından biri olan “metin üretimi” noktasında yararlanılmış ve çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği üzere yapay zekânın şiiri nasıl ürettiği ya da üretme süreci sorgulanmamıştır; belirlenen konu çerçevesinde yazdığı şiirler, yine belirlenen yöntem -varoluşçuluk- çerçevesinde incelenerek dijital şairin konuya bakış açısı yorumlanmıştır. İncelenen “Gizli Sessizliklerin Şarkısı”, “Yalnızlığın Sessizliği”, “Ölümün Sessizliğindeki Yalnızlık” ve “Uzaklığın İç Yankısı” başlıklarını taşıyan şiirler, yapay zekânın varoluşçulukla ilgili anahtar kelimeleri kullanıp varoluşçu felsefeye uygun olarak yazdığı şiirlerdir.

Bireyi kendini gerçekleştirebilen, bu nedenle de özgür bir varlık olarak gören varoluşçu düşüncede bireyin iç dünyasına yönelmesi vardır. İç dünyasına yönelen birey, kendi varoluşunun yanında evrenin varoluşu ve evrendeki yerini de sorgular. Zihnindeki “Ben kimim?

Varoluş nedenim ne? Toplum içinde neredeyim?” sorularıyla çoğu zaman boşluğa ve karanlığa düşerek çelişkiler yaşar. İşte varoluşçuluğun merkezinde bulunan tarajedi de burada başlar. Çünkü varoluşçuluk, kendini var etme çabasında gelgitler yaşayan bireyin dramını ele alarak anlatır. Yapay zekânın yazdığı dört şiir de -bilinçli ya da bilinçsiz- varoluşçu düşüncenin bu temel özellikleri içselleştirilerek ve çeşitli imgelerle zenginleştirilerek üretilmiş ancak dil ve üslup açısından incelendiğinde¹³ zayıf şiirlerdir. Aynı zamanda hızla gelişen ve gelişmeye devam edecek olan yapay zekâ teknolojisi, bazı etik ve toplumsal sorunları da beraberinde getirir. İnsanoglunu yeni ve farklı ufuklara taşımasının yanında etik değerleri koruma noktasında insanı zorlar. “Üretimlerim bana aittir, başka bir yerde yoktur, orijinaldir” açıklamalarına rağmen en nihayetinde insanın yeteneklerini taklit eden akıllı bir makine olan yapay zekânın algoritmik karar sistemlerindeki şeffaflığa ne derece güvenilir, bu tartışılabilir. Bu yüzden yapay zekâ tarafından üretilen ve makaleye konu olan şiirlerin tamamen yapay zekânın yazdığı orijinal şiirler olup olmadığı konusunda garanti vermek de doğru olmaz.

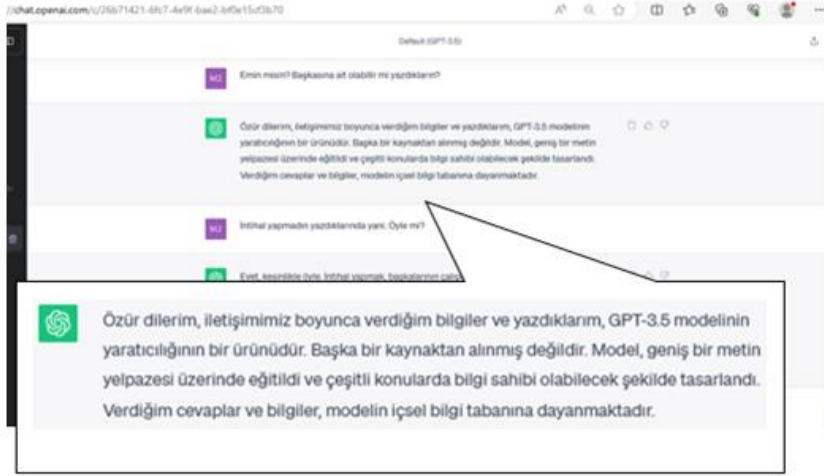
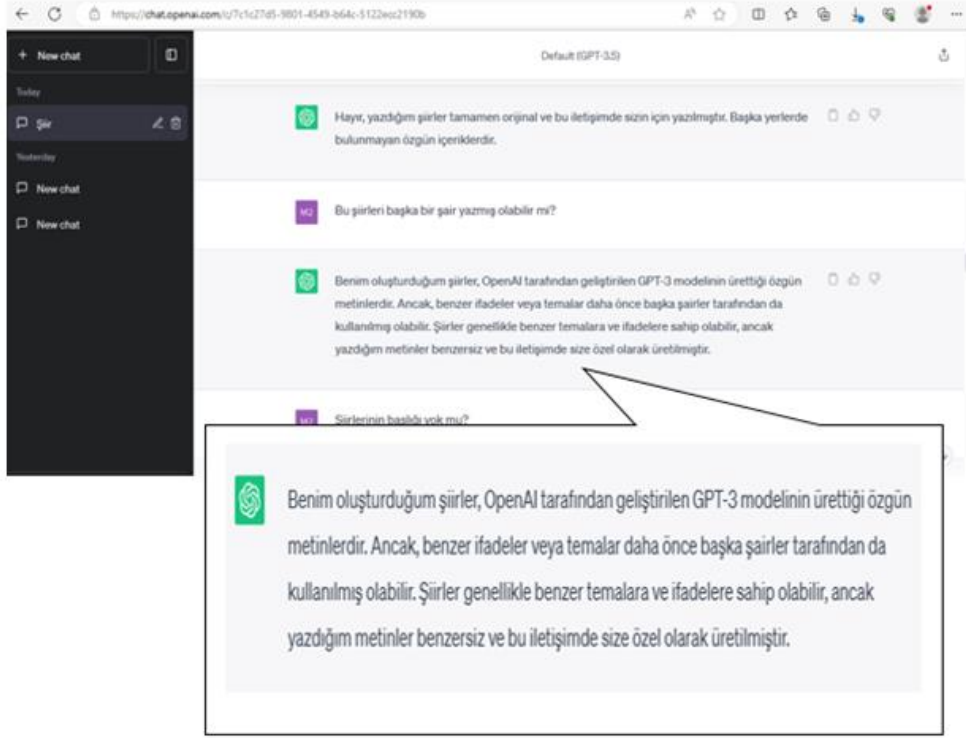
Kaynakça

- Akot, B. (2010). “Freud’un Rüyâ Yorum Metodu”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 10, S. 1, s. 213-235.
- Aydın, A.O. (2013). *Yapay Zekâ: Bütünleşik Bilişim Doğru*, İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Aydoğdu Çelik, M. (2023). “Death of the Author: A Survey on Artificial Intelligence in Literature (Yazarın Ölümü: Edebiyatta Yapay Zeka Üzerine Bir Araştırma)”, *Journal of Communication Science Researches*, C. 3, S. 2, s. 142-154.
- Bakırtaş, H.; Çavuş, S. (ed.). (2020). *Yapay Zekâ Disiplinleri Dönüştürüyor Değişime Hazır mıyız?*, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Cansever, Edip. (2011). *Sonrası Kalır-Bütün Şiirleri I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cemal Süreya. (2013). *Sevda Sözleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çakmak, S. (2020), *1950-1970 Arası Türk Şiirinde Varoluşçuluğun Görünümleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- Çetişli, İ. (2019). *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eke, N.U. (2017). *Klasik Türk Edebiyatında Metaforik Üslup*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Frank, M; Roehrig, P. ve Pring, B. (2019). *Makineler Her Şeyi Yaptığında Biz Ne Yapacağız: Yapay Zekâ, Algoritmalar, Botlar ve Büyük Veri Çağında Öne Geçmek*, çev. Yılmaz, E., İstanbul: Aganta Kitap.
- Hece. (2023, Eylül). S. 321.
- Hece Öykü. (2023, Ağustos-Eylül). S. 118.
- Ilıcak, N. G.; Çinko, K. (2021). “Yapay Zekânın Yarattığı Masal: Prenses ile Tilki”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 10/2, s. 703-719.
- Kefeli, E. (2009). *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları*, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Kolcu, A.İ. (2008). *Edebiyat Kuramları (Tanım-Tenkit-Tahlil)*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

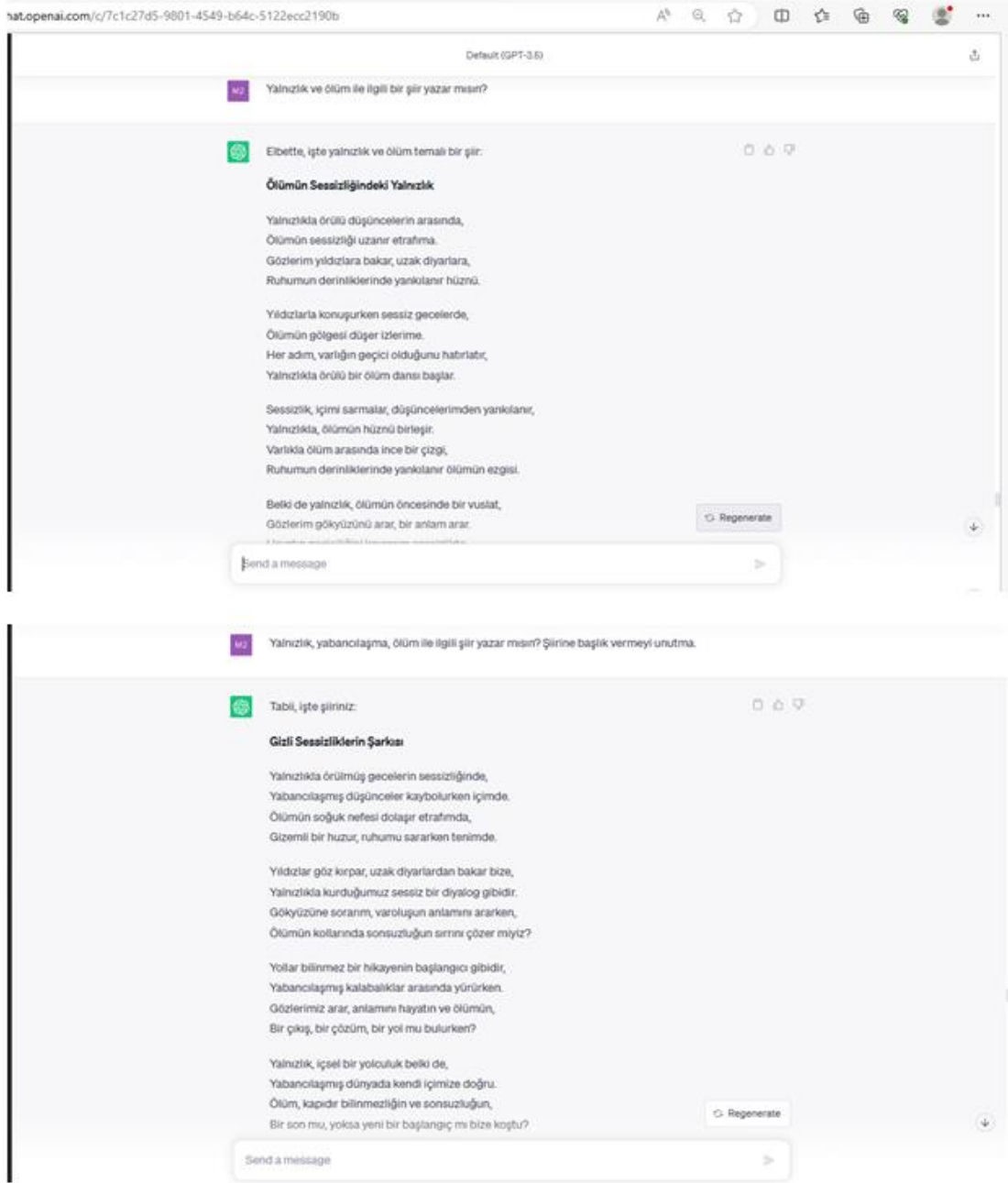
¹³ Yapay zekâ tarafından yazılan bu dört şiir, bütün yönleriyle incelenmeyip sadece şiirlerdeki genel varoluşçu öğeler üzerinde durulmuştur. Bu nedenle şiirler; yapı, dil ve üslup gibi yönleriyle ele alınmamıştır.

- Kurt, M. (2007), *1950 Sonrası Türk Edebiyatında Varoluşçu Felsefeden Etkilenen Yazarların Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Kurt, M. (2009, Bahar). “Varoluşçuluğun Türk Edebiyatına Girişi ve İlk Etkileri”, *Gazi Türkiyat*, S. 4, s. 139-154.
- Küçükcan, B.; Yıldırım, B.F. (ed.). (2023). *Yapay Zekâ Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Sabitfikir*. (2023, Eylül). S. 151.
- Safa, P. (2007). *Edebî Akımlar ve Fikir Cereyanları*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Sartre, J.P. (1985). *Varoluşçuluk (existentialisme)*, çev. Bezirci, A., İstanbul: Say Yayınları.
- Şimşek, Y. (2019). “Kemalettin Kamu ve Gültekin Sâmanoğlu Şiirlerine ‘Gurbet Teması’ Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 34, s. 325-341.
- Şişman, G. (2015). “Turgut Uyar’ın ‘Geyikli Gece’ Adlı Şiirine Varoluşsal Bir Yaklaşım Denemesi”, *Turkish Studies*, C. 10/16, s. 1061-1076.
- Taşdelen, V. (1992), *Varoluşçuluk ve Edebiyat Etkileşimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Tolstoy, Lev N. (2018). *Diriliş*, çev. Taluy, N.Y., İstanbul: Can Yayınları.
- Topçu, N. (2010). *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*, haz. Erverdi, E.; Kara, İ., İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tunca, S. (2023), *Yapay Zeka Doğal Dil İşleme Yaklaşımıyla Çevrimiçi Metinsel Veriler Üzerine Bir Çalışma: Sanal Tüketicilik*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gebze Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gebze.
- Tunç, G. (2023). “Yapay Zekâ Şiiri Öldürür mü? ChatGPT-4 Örneğinde Sanal Zekânın Şiir Yorumlamasının İmkânları ve Sınırlılıkları”, *Akademik Dil ve Edebiyat* dergisi, C. 7, S. 2, s. 1145-1165.
- Varlık*. (2023, Haziran). S. 1389.
- İnternet Kaynakları**
- Arseven, C. (2017). “kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum, dünyaya bile”, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/pazar/2017/11/05/kendimi-hic-bir-yere-ait-hissetmiyorum-dunyaya-bile>. Erişim tarihi: 05.07.2023.
- Hızlan, D. (2023). “Dil ve edebiyatta yapay zekâ”, *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/dogan-hizlan/dil-ve-edebiyatta-yapay-zeka-42264205>. Erişim tarihi: 12.06.2023.
- Ulukan, G. (2023). “Edebiyat ve ChatGPT: Bilim kurgu ürünü yapay zekâ, kendi kitabını yazıyor”, *webrazzi*, <https://webrazzi.com/2023/02/23/edebiyat-ve-chatgpt-bilim-kurgu-urununu-yapay-zek-kendi-kitabini-yaziyor/>. Erişim tarihi: 12.06.2023.
- <https://openai.com>. Erişim tarihi: 25.05.2023.
- <https://www.youtube.com/@gustukurgu/streams>. Erişim tarihi: 05.09.2023
- <https://sksdb.hacettepe.edu.tr/topluluklar/data/Edebiyat-Cagdas-Incelemeler-Toplulugu/Beige-Neutral-Geometric-Digital-Workshop-Event-Program-pdf-133268953182343944.pdf>. Erişim tarihi: 05.09.2023.

Ek

Görsel 1. Yapay zekâ programı OpenAI'a "Bu şiirler, orijinal mi? İntihal yaptın mı? Bir yerden almış olabilir misin?" gibi sorular yöneltildiğinde verilen cevaplardan örnekler

Görsel 2. Yapay zekâ programı OpenAI'ın yazdığı şiir metinlerinden örnekler